

YHTEISKUNTAOPIN KOE 3.10.2019 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Yhteiskuntaopin näkövammaisten korvaavan kokeen hyvän vastauksen piirteet löytyvät erillisenä tiedostona Hyvän vastauksen piirteet -osiosta lautakunnan verkkosivuilta.

Tässä tiedostossa oleva taulukko (sivulla 3) ei välttämättä ole täysin saavutettava esimerkiksi ruudunlukuohjelman käyttäjille.

Lopullisista hyvän vastauksen piirteistä ilmenevät perusteet, joiden mukaan koesuorituksen lopullinen arvostelu on suoritettu. Tieto siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu kokelaan koesuoritukseen, muodostuu kokelaan koesuorituksesta saamista pisteistä, lopullisista hyvän vastauksen piirteistä ja lautakunnan määräyksissä ja ohjeissa annetuista arvostelua koskevista määräyksistä. Lopulliset hyvän vastauksen piirteet eivät välttämättä sisällä ja kuvaava tehtävien kaikkia hyväksytyjä vastausvaihtoehtoja tai hyväksytyyn vastauksen kaikkia hyväksytyjä yksityiskohtia. Koesuorituksessa mahdollisesti olevat arvostelumerkinnot katsotaan muistiinpanoluonteisiksi, eivätkä ne tai niiden puuttuminen näin ollen suoraan kerro arvosteluperusteiden soveltamisesta koesuoritukseen.

Yhteiskuntaopin kokeessa keskeisinä arvioinnin perusteina ovat opetussuunnitelmien mukaisten sisältöjen, ajattelutapojen ja taitojen hallinta sekä yhteiskuntaopin keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavaa informaatiota, tehdä näistä ilmiöistä itsenäisiä päätelmiä, vertailla niitä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös esitystapaan, vastauksen tehtävänannon mukaisuuteen, rajaukseen ja argumentaation selkeyteen.

Vastauksista tulee käydä ilmi, että kokelas ymmärtää yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan historiallisesti kerrostuneena ja muotoutuneena kokonaisuutena. Hän tuntee suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen, poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen rakenteen sekä niihin liit-

tyvät keskeiset teoriat ja käsitteet. Lisäksi hän osaa liittää tarkasteltavat ilmiöt laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Myös suomalainen yhteiskunta osataan sijoittaa kansainväliseen ja globaaliin yhteyteensä, johon kuuluu osana jäsenyys Euroopan unionissa ja sen vaikutukset. Kokelas hallitsee yhteiskuntaopin keskeiset käsitteet, joita ovat esimerkiksi valta, vaikuttaminen, vastuu ja oikeudenmukaisuus. Niin ikään hän tuntee talouden toiminnan perusmekanismit, julkista vallankäyttöä ja oikeusjärjestelmää ohjaavat periaatteet sekä näihin liittyvät termit.

Aineistotehtävissä kokelas osaa tulkita ja hyödyntää asianmukaisesti erilaisia yhteiskuntaa ja talouden toimintaa koskevia aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Hän osaa myös arvioida niitä kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja ristiriitaista tietoa sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä yhteiskuntaa koskevaan tietoon sisältyvän teoreettisuuden ja tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Hän osaa muodostaa itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kokelaan kykyyn rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia. Niin ikään tarkastellaan kokelaan kykyä erottaa olennainen tieto epäolennaisesta ja hänen taitoaan hyödyntää vastauksessa ajankohtaista tietoa.

Alla oleva taulukko on tarkoitettu arvostelutyön avuksi. Siinä otetaan huomioon erityisesti myös vastausten taitotavoitteisiin liittyvät ulottuvuudet. Sarakkeissa esitetyt kuvaukset ovat esimerkinomaisia.

Tehtäväkohtaisissa hyvän vastauksen piirteissä arvostelukriteerit on annettu kaksiporaisesti eli hyvälle ja kiitettävälle vastauksille. **20 pisteen tehtävissä hyvästä vastauksesta saa 7–13 pistettä ja kiitettävästä 14–20 pistettä, 30 pisteen tehtävissä vastaavasti 11–20 ja 21–30 pistettä.**

	0	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
<i>Tietojen oikeellisuus ja olennaisuus, käsitteiden täsmällisyys</i>	Vastaus ei sisällä lainkaan tehtävässä edellytettyä tietoa. Tehtävä on ymmärretty virheellisesti.	Vastaus on niukkasältöinen, tai se sisältää paljon epäolennaisuuksia. Tehtävään on vastattu vain osittain. Käsitteiden hallinta on puutteellista.	Vastaus sisältää verrattain täsmällistä ja tehtävään hyvin sopivaa tietoa. Käsitteiden hallinta on hyvää.	Vastaus sisältää olennaisia ja aiheen kannalta mielekkäästi rajattuja tietoja. Tietojen ja käsitteiden hallinta on täsmällistä.
<i>Analyttisyys, loogisuus, perustelevuus</i>	Vastaus on jäsentymätön ja sekava. Väitteitä ei ole perusteltu.	Vastauksen rakenne on luettelomainen tai epäselvä. Aiheen tarkastelu on heikosti erittelevää. Väitteitä on perusteltu niukasti.	Vastaus on joiltakin osin analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista, vaikka sisältää paikoitellen puutteita. Väitteet on perusteltu verrattain hyvin.	Vastauksen yleisote on analyttinen. Aiheen tarkastelu on johdonmukaista ja argumentoivaa, ja väitteillä on hyvät perustelut.
<i>Kriittisyys, moniperspektiivisyys, kyky arvioida ja soveltaa tietoja</i>	Vastaus ei sisällä minkäänlaisia (lähde)kriittisiä huomioita eikä järkiperustaista tietojen arviointia tai soveltamista. Vastauksessa ei ole merkkejä kyvystä pohtia eri tulkintoja tai vaihtoehtoja.	Vastauksessa on vähäisiä merkkejä lähdekriittisyydestä sekä joitain satunnaisia heikkoja merkkejä eri näkökulmien ja tulkinnallisuuden pohdinnasta. Vastaus ei juuri sisällä tietojen soveltamista.	Vastauksessa on paikoitellen hyvää (lähde)kriittistä pohdintaa ja hyviä tulkintoja sekä joitain hyviä esimerkkejä moniperspektiivisestä ajattelusta. Vastauksessa on joitain merkkejä kyvystä arvioida ja soveltaa tietoja.	Vastauksessa on terävä ja oivaltava (lähde)kriittinen ote. Vastaus sisältää moniperspektiivistä punnittua pohdintaa. Tietojen arviointia ja soveltamista on vastauksessa monin paikoin.

OSA I

1. Lainsäädäntöprosessi (20 p.)

Hyvässä vastauksessa esitellään lainsäädäntöprosessin keskeiset vaiheet lainvalmistelusta päätöksentekoon ja vahvistamiseen. Vastauksessa tuodaan esille esimerkiksi seuraavia asioita: Lakialoitteita voivat tehdä hallitus, kansanedustajat ja kansalaiset kansalaisaloitteen muodossa; pääasiallisesti hallitus on lakialoitteen alullepanija. Lainsäätämiseen liittyvän eduskuntakäsittelyn vaiheita ovat lähetekeskustelu, valiokuntatyöskentely, täysistuntokäsittelyt ja presidentin lainvahvistaminen.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastelua laajennetaan ja syvennetään esittelemällä tarkemmin valiokuntien roolia ja valiokuntien hyväksymien tai muutosehdotuksilla varustamien lakiesitysten käsittelyä eduskunnassa (ensimmäinen käsittely, suuren valiokunnan rooli, toinen käsittely, presidentin lainvahvistaminen jne.). Vastauksessa esitellään myös kansalaisaloitteen käsittelyä eduskunnassa sekä tarkastellaan kansalaisjärjestöjen ja yritysten roolia lakialoitteiden taustalla (lobbaus).

2. Eurooppalainen identiteetti (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas avaa sopimuksessa mainittuja käsitteitä ja tarkastelee niiden toteutumista valitsemissaan jäsenmaissa. Arvoja noudattavia maita ovat vaikkapa EU:n läntiset jäsenmaat, joissa esimerkiksi demokratiaa (kansanvalta), oikeusvaltion periaatteita (riippumattomat tuomioistuimet) ja vähemmistöjen oikeuksia kunnioitetaan. Esimerkkeiksi mainitaan, joissa unionin yhteiset arvot ovat uhattuina, sopivat jotkin Itä-Euroopan maat (esimerkiksi Puola ja Unkari), joissa oikeusvaltiokehitys, sananvapaus ja demokratia sekä vähemmistöjen oikeudet (esim. romanien kohtelu) ovat olleet uhattuina ja joita vastaan EU on käynnistänyt rangaistusmenettelyn. Kokelas voi myös mainita toimet, joita Euroopan parlamentti ja Euroopan komissio ovat kohdistaneet arvoja rikkoneisiin maihin.

Kiitettävässä vastauksessa yhteisen arvopohjan noudattamista ja sen hylkäämistä tarkastellaan monipuolisesti. Kokelas voi pohtia myös esimerkiksi Eurooppaan tulleiden turvapaikan hakijoiden asemaa valitsemisessaan jäsenmaissa yhteisen arvoperustan kannalta. Kokelas voi myös käsitellä muita ajankohtaisia ongelmia valitsemassaan maassa unionin ydinarvojen näkökulmasta tai unionin vaikeuksia tilanteessa, jossa liittymiskriteerit täyttäneet valtio kääntäkin selkensä yhteisille arvoille tai arvot toteutuvat vain osittain.

3. Matalat korot (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas ymmärtää koron käsitteen ja pohtii matalien korkojen merkitystä kaikkien kolmen tahon kannalta. Yksityisen kansalaisen lainanhoitokulut ovat matalien korkojen aikana pienet, mikä on huomattava etu, kun tehdään suuria hankintoja, kuten ostetaan asunto. Toisaalta on vaara, että kotitaloudet eivät velkaa ottaessaan huomaa varautua riittävästi korkojen nousuun ja lainanhoitokulujensa kasvuun. Yrityksissä matalat korot helpottavat investointeja, sillä ne tehdään usein lainarahoituksen turvin ja matalat korot pienentävät lainanhoitokuluja. Yritystoiminnalle matalat korot ovat merkinneet esimerkiksi investointien lainoituksen ja lainanhoidon helpottumista. Tämä on myös auttanut yrityksiä selviämään matalasuhdanteen yli. Valtiontalous hyötyy matalista koroista sitä kautta, että ne lisäävät kansantaloudellista toimeliaisuutta (kulutusta, investointeja). Matalat korot pienentävät myös valtionvelan hoitokuluja.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään edellä kuvattuja seikkoja kattavasti. Vastauksessa voidaan avata myös korkotason pitemmälle meneviä heijastusvaikutuksia, kuten sitä, että matalat korot saattavat vaikuttaa hintojen nousuun asuntomarkkinoilla ja synnyttää hintakuplia, jotka aiheuttavat riskejä sekä kotitalouksille että epäsuorasti valtiontaloudelle. Vastauksessa tuodaan esiin, että yleiseen korkotasoon vaikuttavat muun muassa Euroopan keskuspankin ohjauskorot. Pankkien kannalta matalat korot rasittavat kannattavuutta (korkokatteiden pieneneminen). Pankit myös kilpailevat laina-asiakkaista muun muassa korkomarginaaleilla, jotka matalien korkojen vallitessa ovat erityisen pienet. Matalat korot eivät ole kuitenkaan auttaneet talouden elpymiseen.

4. Sosiaalinen liikkuvuus (20 p.)

4.1. (8 p.)

Vastauksessa tuodaan esille keskeisiä eroja desiiliryhmittäisessä sosiaalisessa liikkuvuudessa. Näitä ovat erot ylemmistä tuloluokista lähtöisin olevien mahdollisuuksissa päätyä ylempiin tuloluokkiin verrattuna alemmista tuloluokista olevien mahdollisuuksiin ja erot miesten ja naisten välillä. Ylimmistä desiiliryhmistä lähtöisin olevat miehet päätyivät samasta alkutilanteesta lähteneitä naisia useammin ylimpiin desiiliryhmiin; alimmista desiiliryhmistä lähtöisin olevat naiset taas päätyivät samasta alkutilanteesta lähteneitä miehiä useammin alimpiin tuloryhmiin. Esimerkiksi alimmasta tuloryhmästä lähtöisin olevista miehistä 10,6 % ja naisista noin 19 % päätyi samaan tuloluokkaan aikuisena. Toisaalta 33 % ylimmästä tuloluokasta lähtöisin olevista miehistä päätyi ylimpään tuloluokkaan, naisista vastaavasti 10 %.

4.2. (12 p.)

Hyvässä vastauksessa tarkastellaan koulutuksen periytyvyyttä ja lapsuudenkodin ja aikuisena saavutetun tulotason välisiä yhteyksiä selittäviä taloudellisia (esim. perheen taloudellisen hyvinvoinnin antamat mahdollisuudet valita asuinalue ja koulu ja ylipäänsä mahdollisuus satsata lapsen koulutukseen), sosiaalisia (esim. vanhempien mahdollisuudet motivoida ja sosiaalistaa lapsensa korkean tulotason ammattiin tähtäävään koulutukseen tai taloudelliseen toimeliaisuuteen, monipuolisten vuorovaikutustaitojen ja kommunikaation oppiminen sekä sosiaalisten kontaktien käytön mahdollisuus) ja kulttuurisia (esim. arvojen ja muun ns. aineettoman perinnön omaksuminen ja muu sivistys) tekijöitä. Naisten ja miesten sosiaalisen liikkuvuuden eroja tarkastellessa voidaan pohtia esimerkiksi sukupuolittuneita työmarkkinoita ja yhteiskunnan valtarakenteita.

Kiitettävässä vastauksessa edellä mainittuja selittäviä tekijöitä tarkastellaan kattavasti ja analyttisesti. Lisäksi siinä pohditaan niiden merkitystä ja painoarvoa sosiaalista liikkuvuutta selittävinä tekijöinä.

5. Asunnon vuokraus (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas toteaa keskeiset seikat, jotka käräjäoikeudessa otettaisiin huomioon riita-asiaa käsiteltäessä. Saaralla on oikeus irtisanoa toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus milloin tahansa omasta päätöksestään. Irtisanomisen ilmoitetulla syyllä ei ole oikeudellista merkitystä, ja siten Pekan väitteellä, ettei Saara voi irtisanoa vuokrasopimusta vedoten asunnon huonoon kuntoon, ei ole juridista merkitystä. Vuokrasopimus ei ole lainvoimainen siltä osin kuin siinä määritellään Saaran irtisanomisajaksi kolme kuukautta. Laissa asuinhuoneiston vuokraamisesta (1995/481, 52. §) on säädetty, että vuokralaisen puolelta irtisanomisaika on yksi kuukausi, joten ehto, jolla vuokralaisen irtisanomisaikaa pidennetään, on mitätön.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään olennaiset asiat. Lisäksi kokelas voi huomioida, että Pekalla ei ole oikeutta pidättää vuokravakuutta astianpesukoneen hajoamisen vuoksi, ellei se ole hajonnut Saaran tahallisen huolimattomuuden tai laiminlyönnin vuoksi (1995/481, 52. §). Jos Saara on omalla toiminnallaan aiheuttanut koneen rikkoutumisen, on Pekalla oikeus pidättää vain koneen arvoa vastaava osuus vuokravakuudesta, ei koko vuokravakuutta. Kokelas voi myös pohtia sovitun vuokravakuuden määrää. Lain mukaan sen tulee olla kohtuullinen eikä se saa ylittää kolmen kuukauden vuokraa (1995/481, 8. §). Näin ollen Pekan vaatima vuokravakuus on ollut lain mukainen.

6. Riita- ja rikostapausten oikeuskäsittely (20 p.)

Hyvässä vastauksessa käsitetään, että riita-asioiden oikeuskäsittelyssä ratkotaan ihmisten tai yritysten välisiä erimielisyyksiä, ja annetaan muutamia esimerkkejä erilaisista riita-asioista. Vastauksessa käsitellään keskeiset oikeudenkäynnin vaiheet (haaste, kantajan ja vastaajan asema, sovittelun mahdollisuus, oikeuden istunnot, vapauttaminen kanteesta tai päätös korvauksista, muutoksenhaku hovioikeudelta). Samoin vastauksessa tuodaan esille rikosasian piirteet ja annetaan esimerkkejä rikosasiasta. Siinä käsitellään oikeudenkäynnin keskeiset vaiheet (rikosilmoitus, esitutkinta, haastehakemus, haaste, sovittelun mahdollisuus, oikeuden istunnot, joissa ovat vastakkain syyttäjä ja syytetty ja kuullaan asianomistajaa sekä todistajia, tuomarin tai tuomarin ja lautamiesten päätös, syyllisen saama rangaistus ja muutoksenhaku hovioikeudelta).

Kiitettävässä vastauksessa riita- ja rikosasioiden käsittelyä tarkastellaan laajasti ja perusteellisesti. Riita-asiasta tarkastellaan esimerkiksi yksipuolista tuomiota haasteeseen vastaamatta jättämisen seurauksena, kirjallista valmistelua tai pääkäsittelyä, muutoksenhakua tuomioon, sovittelun toteutusta. Rikosasian yhteydessä voidaan tarkastella esimerkiksi syyttäjän syyteharkintaa, (alkukeskustelua ja) pääkäsittelyä, sovittelun toteutusta ja muutoksenhakumenettelyä.

OSA II

7. Sote-uudistus (30 p.)

7.1. (16 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtävänsä, että sote-uudistuksella tarkoitetaan julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista, jossa julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen siirtyisi kunnilta maakunnille. Kokelas vertailee uudistuksen valmistelua koskevia näkökulmia, jotka nousevat esille tehtävän aineistoissa. Hän pohtii, mistä niiden väliset erot johtuvat. *Suomenmaan* uutisessa sote-uudistusta kohtaan esitettyyn kritiikkiin

vastataan kysymyksillä, jotka tuovat esille uudistuksen mahdollisia positiivisia puolia. Lehdessä tuodaan esille muutosjohtaja Kari Hakarin näkemyksiä. Hänen mielestään keskustelu uudistuksesta on keskittynyt liikaa uhkakuviin. *Kansan Uutisten* mukaan hallitus on ajanut sote-uudistusta läpi oppositiopuolueita kuulematta, mikä on johtanut siihen, että hallitus ja oppositio ovat ajautuneet asiassa vastakkain. Lehti korostaa, että kaikkien eduskuntapuolueiden tulisi olla mukana uudistuksen valmistelussa. *Uusi Suomi* -verkkolehti tuo esille kansanedustaja Pertti Salolaisen (kok.) ja sote-uudistuksen projektijohtajan Päivi Nergin näkemyksiä. Salolainen kritisoi sitä, että uudistusta on lähdetty toteuttamaan ennen kuin eduskunta on hyväksynyt sitä koskevat lait. Nerg puolustaa toimintaa voimakkaasti. *Suomenmaan* uutisessa sote-uudistukseen suhtaudutaan positiivisimmin ja *Kansan Uutisissa* negatiivisimmin. *Uusi Suomi* -verkkolehdestä tuodaan esille kahden eri mieltä olevan henkilön näkemykset.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas tarkastelee aineistoja lähdekriittisesti. *Suomenmaa* on keskustapuolueen lehti, ja uutinen on keväältä 2018. Tuolloin pääministeri Juha Sipilän johtama hallitus ajoi painokkaasti uudistusta läpi, minkä vuoksi lehti tuo esille uudistuksen positiivisia puolia. Koska Kari Hakari työskentelee hankkeen parissa, myös hän korostaa sote-uudistuksen hyviä puolia ja harmittelee keskustelun silloista tilaa. *Kansan Uutiset* on Vasemmistoliittoa lähellä oleva lehti. Koska puolue on oppositiossa, lehden kritiikki hallituksen toimia kohtaan on voimakasta. *Uusi Suomi* -verkkolehti on sitoutumaton julkaisu. Nerg puolustaa Salolaisen kritisoimaa toimintaa, koska hän on maakunta- ja sote-uudistuksen projektijohtaja. Salolainen kritisoi sote-uudistukseen liittyviä toimia, vaikka hän on hallituspuolueen kansanedustaja.

7.2. (14 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas erittelee syitä siihen, että sote-uudistusta on pidetty välttämättömänä. Keskeinen perustelu on ollut, että nykyiset kuntien järjestämät sosiaali- ja terveyspalvelut eivät toimi toivotulla tavalla. On esitetty, että kuntien järjestäminen näissä palveluissa on tehottomuutta, mikä lisää jonoja ja kustannuksia. Keskeisenä perusteluna on myös Suomen väestön ikääntyminen, mikä lisää palvelujen tarvetta. Kun samalla työikäisten määrä vähenee, valtiolla on käytettävissään aiempaa vähemmän verotuloja, joten sosiaali- ja terve-

yspalveluiden tulisi olla mahdollisimman kustannustehokkaita. Perusteluna on esitetty myös sitä, että kuntien järjestäminä palvelut ovat alueellisesti epätasa-arvoisia ja myös sosiaaliset terveyserot ovat suuria.

Kiitettävässä vastauksessa sote-uudistuksen perusteluja tarkastellaan laajasti ja analyyttisesti ja niitä arvioidaan kriittisesti. Kokelas voi myös käsitellä esim. sosiaali- ja terveyssektorin avaamista yksityisille markkinatoimijoille tai sosiaalista tasa-arvoa sekä työterveyshuollon ja perusterveydenhuollon suhteen että perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon suhteen.

8. Vapaakauppa (30 p.)

8.1. (12 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtävänsä, että vapaakaupalla tarkoitetaan kaupankäynnin esteistä (tullit, kiintiöt, kiellot jne.) vapaata kansainvälistä kaupankäyntiä. Vastauksessa tuodaan esille aineistossa esitettyjä vapaakauppaa puolustavia ja kritisoivia argumentteja. Trump esimerkiksi näkee Yhdysvaltojen kärsivän kaupankäynnistä useiden maiden (kuten Kiinan ja Japanin) kanssa, koska Yhdysvaltoihin tuodaan näistä maista enemmän kuin sieltä viedään. Tämä aiheuttaa Trumpin mukaan työttömyyttä ja kokonaisten toimialojen katoamista Yhdysvalloista. Friedman puolestaan näkee kaupankäynnin positiivisemmin: viennin ja tuonnin takana ovat maiden väliset erot tuottavuudessa; tavaraa kannattaa tuoda sieltä, missä sitä tuotetaan halvemmalla. Tästä hyötyvät sekä viejä- että tuojamaa, kun toinen saa tuotteensa myytyä ja toisen kuluttajat saavat hankittua hyödykkeitä käyttöönsä halvemmalla. Lisäksi, kuten Friedman Yhdysvaltojen ja Japanin väliseen kaupankäyntiin viitaten toteaa, osa viejämaan (Japani) hankkimasta varallisuudesta kanavoituu sijoituksina ja lainoina tuojamaan (Yhdysvallat) talouteen ja edistää näin sen taloudellista kehitystä molempia hyödyttävällä tavalla.

Kiitettävässä vastauksessa eroja Friedmanin ja Trumpin vapaakauppaa koskevissa kannoissa tarkastellaan syvällisesti. Vastauksessa voi käsitellä esimerkiksi sitä, että siinä missä Trump

näkee suojatullit kaikkia kansallisen talouden toimijoita hyödyttävänä toimenpiteenä, pitää Friedman niitä vain poliittisina toimenpiteinä tiettyjen talouden toimijoiden ja toimialojen etujen suojaamiseksi muiden talouden toimijoiden kustannuksella. Kiitettävässä vastauksessa on myös huomioitu puhujien erilainen rooli. Friedman on vapaakauppaa puolustava taloustieteilijä ja Trump kannattajakuntaansa kosiskeleva poliitikko. Vastauksesta käy ilmi, että kokelas ymmärtää kauppataseen käsitteen.

8.2. (18 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esille vapaakaupan hyötyjä (laajojen markkinoiden tarjoamat skaalaedut yrityksille, tuotannon tehokkuus ja kustannusten vähentäminen käyttämällä alihankkijoita komponenttien hankintaan kansainvälisillä markkinoilla, kuluttajahintojen lasku jne.) ja haittoja (tuotannon siirtyminen halpatuotantomaihin, palkkojen lasku, ympäristöongelmat ja vapaakaupan hyötyjen jakaantuminen epätasaisesti jne.). Vastauksessa tarkastellaan joitakin vapaakauppaa edistäviä organisaatioita (esim. WTO eli World Trade Organisation) ja alueellisia vapaakauppasopimuksia (esim. NAFTA Pohjois-Amerikassa ja AFTA Kaakkois-Aasiassa). Niin ikään siinä voidaan käsitellä vapaakaupan ongelmiin puuttuvia kansallisyhteiskunnallisia liikkeitä (esim. Maailman sosiaalifoorumi eli World Social Forum, suomalainen kehitysyhteistyön kattojärjestö Fingo, ostoboikotit jne.) ja kaupanalan toimia (kansainvälinen reilun kaupan sertifiointijärjestelmä). Vastauksessa todetaan myös, että täydellisen vapaata kauppaa ei ole missään, sillä valtiot pyrkivät yleensä tiettyjen avainalojen (esim. maatalous) turvaamiseen erilaisin keinoin (tuet, tuontikiintiöt, tullit). Vapaakauppa edistää kansainvälistä vakautta ja rauhaa.

Kiitettävässä vastauksessa erilaisia poliittisen vaikuttamisen keinoja vapaakaupan hyötyjen edistämiseen ja haittojen ehkäisyyn pohditaan laajasti ja analyttisesti. Vastauksessa voidaan myös perustellen pohtia esimerkiksi kuluttajansuojan, tuotestandardien ja monopoliaseman kieltävien säädösten merkitystä vapaakaupan haittojen ehkäisemisessä.

9. Brexit (30 p.)

9.1. (16 p.)

Applebyn mukaan Iso-Britannia liittyi EU:n jäseneksi voidakseen siten paremmin pitää Manner-Euroopan hajanaisena, mikä on ollut sen ulkopolitiikan pitkäaikainen tavoite. Hacker taas uskoo, että Iso-Britannia on halunnut aidosti tukea Euroopan integraation päämääriä. Applebyn ja Hackerin tulkinnat heijastelevat brittien ristiriitaista suhdetta EU:hun. Kuvauksen osuvuutta voidaan pohtia esimerkiksi siltä kannalta, että Isossa-Britanniassa on vahva EU-skeptisyyden perinne, joka on johtanut brexitiin. Iso-Britannia ei esimerkiksi halunnut liittyä euroon tai Schengenin-sopimukseen. Toisaalta Iso-Britannia itse halusi Euroopan talousyhteisöjen jäseneksi taloudellisten etujen takia.

Kiitettävässä vastauksessa voidaan käsitellä lähemmin Ison-Britannian suhteellisen myöhäistä liittymistä Euroopan yhteisön jäseneksi vuonna 1973 ja kielteistä asennetta integraation syventämiseen. Kokelas voi tuoda esille, että brittien kiinnostus on perinteisesti kohdistunut merentakaisiin alueisiin (Kansainyhteisö, erityissuhde Yhdysvaltoihin). Toisaalta Iso-Britannia on ollut aktiivinen toimija EU:ssa ja nauttinut sisämarkkinoiden eduista. Kokelas tuo esille, että 1980-luvulla tehdyn televisiosarjan jakso ei kuvaa tämänhetkistä keskustelua ja käsittelee asiaa huumorin keinoin. Vastauksessa käsitellään Britannian asemaa ja suhtautumista manner-Eurooppaan toisesta maailmansodasta alkaen.

9.2. (14 p.)

Hyvässä vastauksessa käsitellään Ison-Britannian EU-eron vaikutuksia talouteen ja politiikkaan. Ero vaikuttaa EU:n talouteen haittaamalla tavaroiden, pääomien, työvoiman ja palveluiden vapaata liikkuvuutta EU:n ja Britannian välillä. Mahdollinen tulliraja haittaa kaupankäyntiä ja alentaa talouskasvua. EU:n kansalaisten asema Isossa-Britanniassa ja Ison-Britannian kansalaisten asema EU:ssa vaikeutuu ja edellyttää uusia sopimuksia. Eron talousvaikutusten voimakkuus riippuu siitä, millä ehdoin Brexit toteutuu ja miten EU ja Iso-Britannia sopivat tulevasta suhteestaan. Brexit-prosessi on selkiyttänyt muille EU-maille EU-eron kustannuksia ja tehnyt niistä yhtenäisemmän ainakin suhtautumisessa Ison-Britannian

ehdotuksiin. Iso-Britannia on ollut EU:ssa nettomaksaja ja sen eron jälkeen muut maat joutuvat sopimaan budjetista uudelleen.

Kiitettävässä vastauksessa seurauksia pohditaan usean politiikan alueen kannalta huolellisesti argumentoiden. Kaupan esteet tuntuvat kaikissa Ison-Britannian kanssa kauppaa käyvissä yrityksissä. EU:n olisi neuvoteltava uusi sopimus Ison-Britannian kanssa tai laadittava runsaasti erillisiä sopimuksia. Pohjois-Irlannin ja Irlannin välinen tulliraja toisi Irlannin talouteen vakavia ongelmia ja voisi uhata Pohjois-Irlannin ja siten myös Irlannin turvallisuustilannetta. Iso-Britannia on ydinasemahti ja NATO-maa. Sen ero heikentäisi EU:n ulkopoliittista asemaa, vaikka EU ei olekaan varsinainen sotilaallinen toimija. Iso-Britannia on kuulunut Ranskan EU-maille tekemän puolustusaloitteen hyväksyjiin ja sen poisjäänti voi heikentää aloitteen uskottavuutta.